

معلق میان نظم و جنگ

خاورمیانه در سال ۱۴۰۳ با فرازو نشیب‌های زیادی روبه‌رو شد، عده‌ای از تغییر نظم در منطقه سخن گفتند و برخی دیگر به شکنندگی تحولات جدید تأکید کردند اما خاورمیانه در سال آینده به کدام سو می‌رود؟

جهان شد که به یک بازیگر دارای سلاح هسته‌ای حمله کرده است. دو حمله‌ای که در پاسخ به هدف قرار دادن کنسولگری ایران در دمشق و همچنین ترور اسماعیل هنیه رئیس دفتر سیاسی جنبش حماس در تهران از سوی اسرائیل صورت گرفت.

تهران و تل‌آویو، تلاش کردند بازدارندگی خود را به یکدیگر تحمیل کنند، ایران در وعده صادق ۲ از گنبد آهنین عبور کرد و اسرائیل در نیمه شب ۵ آبان دومین تجاوز خود را عملیاتی کرد. با این حال منازعه جمهوری اسلامی ایران و رژیم اسرائیل از قواعد یک جنگ کلاسیک پیروی نمی‌کند و ابغادی چون جنگ هبیری به آن افزوده شده است. به نظر می‌رسد این نقطه پایانی رویارویی ایران و اسرائیل نخواهد بود. ماجراجویی‌های خطرناک بنیامین نتانیاهاو در کنار متغیر حضور مجدد دونالد ترامپ در کاخ سفید، می‌تواند منطقه را در ماریپج بحران قرار دهد. از یک طرف دیگر تهران برای بدترین سناریو هم خود را آماده کرده است. این نکته‌ای است که پس از

تعرض اسرائیل به خاک ایران ارشدترین مقام کشور دست روی آن گذاشت و یادآور شد باید خطای محاسباتی رژیم اسرائیل اصلاح شود. چیزی که مشخص است، همه در حال بازیابی خود برای دور تازه‌ای از زورآزمایی منطقه‌ای هستند تا بتوانند نظم سیاسی-امنیتی خود را بر خاورمیانه حاکم کنند. هنوز هیچ طرفی به پیروزی کامل نرسیده است؛ نه نتانیاهاو که با

حذف رهبران مقاومت، تضعیف نظامی این محور و پیشروی بیشتر در جولان اشغالی، تصور کرد جنگی کرده که به تمامی جنگ‌ها پایان داده و نه حتی ترکیه که سوریه را تصاحب کرده است. شاید زمان زیادی طول نکشد تا مشخص شود که آیا آنکارا در شام فتح الفتوح کرد یا صرفاً درب جعبه پاندورایی را باز کرد که پیامدهای آن مانند بومرنک ممکن است به سمت رجب طیب اردوغان بازگردد. در سمت مقاومت، این جریان در حال بازسازی خود است. سرمایه اجتماعی مقاومت در منطقه به عنوان یک جنبش اصیل دست نخورده باقی مانده و این اتفاق خود را در مراسم تشییع پیکر شهیدان سید حسن نصرالله و هاشم صافی‌الدین جلوه گر شد. آمریکای ترامپ خواهد کوشید توافقات ابراهیم را گسترش دهد اما برای نیل به این مقصود، چاره‌ای جز مهار کامل اسرائیل و نتانیاهاو نخواهد داشت. منطقه آماده پرتاب شدن به فصلی دیگر از تاریخ می‌شود. با این همه در این سالی که «شیطان جنگ» بر خاورمیانه سایه افکند، منطقه فقط یک پیروز داشت: مردم فلسطین، اسطوره‌هایی که زندگی را هم به زانو درآورده‌اند.

علیرضا حاجتی

دبیر گروه بین‌الملل

خاورمیانه: این پیچیده‌ترین جغرافیای تاریخ که در هیچ کلمه‌ای ننگجیده و در یک قرن گذشته هر کسی تلاش کرده به توصیفش بپردازد بیشتر سردرگم شده، در سالی که گذشت عجایبش را با غافلگیری بیشتری برای جهان به نمایش گذاشت. خاورمیانه در سال ۱۴۰۳ تمرینی برای پایان دنیا بود.

آسیای غربی، جایی است که رئالیست‌های روابط بین‌الملل برای آن کلاه از سر برمی‌دارند چرا که هیچ نقطه‌ای از زمین، بهتر از اینجا برای به آزمون گذاشتن درستی مفروضات‌شان وجود ندارد. سنت واقع‌گرایی دست کم از پایان جنگ دوم جهانی معتقد است «صلح، زنگ تفریح میان دو جنگ است.» در غرب آسیا، این معادله همیشه برقرار بوده است و همان‌طور که پاتریک سیل در کتاب «مبارزه برای سوریه» می‌نویسد: در خاورمیانه، هیچ جنگی پایان نمی‌یابد، بلکه فقط به شکل جدیدی ادامه پیدا می‌کند.

خاورمیانه امروزی، بین دو جنگ بزرگ جهانی متولد شده است. جایی که سرمایه‌سایکس و ژرژ پیکو،

وزرای خارجه بریتانیا و فرانسه، بعد از جنگ جهانی اول و تجزیه امپراطوری عثمانی، نقشه‌ای روی کاغذ کشیدند و خطوطی را به هم وصل کردند که تا همین امروز به مرزهای تنش تبدیل شده است. اریک هابسبام، مورخ مشهور در کتاب چهارگانه تاریخی خود: عصر انقلاب، عصر امپراطوری، عصر سرمایه و عصر بی‌نهایت‌ها، عبارتی دارد با عنوان

«قرن طولانی نوزدهم» که اشاره به تحولات و نقاط عطفی می‌کند که امتداد آن به قرن بعدی کشیده شد. با استعاره از تعبیر هابسبام سالی که گذشت را شاید بتوان «سال طولانی ۱۴۰۳» نامید، تحولات اسامال، کلید تاریخ را به دست گرفته و در آینده شاید نقشه جغرافیای منطقه را تغییر دهند. شاید ۸ اکتبر ۲۰۲۳ و فردای طوفان الاقصی هیچ‌کس فکر نمی‌کرد جنگ غزه سالگرد بگیرد و لقب طولانی‌ترین نبرد تاریخ اسرائیل را به نام خود ثبت کند. همان‌طور که کسی فکر نمی‌کرد حکومت بشار اسد در کمتر از ۲ هفته به پایان خود برسد و محور مقاومت سید حسن نصرالله، فواد شکر، ابراهیم عقیل، محمد الضیف و یحیی السنوار را از دست بدهد؛ اما اینجا خاورمیانه است و هرگز نباید گفت هرگز! با این همه، خاورمیانه در تمامی دهه‌های گذشته فقط یک قفل باز نشده داشت که آن هم در این سال عجیب و غریب گشوده شد: درگیری مستقیم ایران و اسرائیل. نبردی که دیگر در سایه نماند و الگوی جدیدی از موازنه و بازدارندگی در منطقه خلق کرد. ایران مشخصاً یک نصاب جدید در سیاست و امنیت بین‌الملل به نام خود ثبت کرد؛ ایران اولین واحد سیاسی در تاریخ

